

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Debatoplæg : landsmødet 1973 Debatoplæg 4

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1973

Emne: Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 4

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

[Debatoplæg : landsmødet 1973 Debatoplæg 4 3](#)

[Debatoplæg : landsmødet 1973 Debatoplæg 4 4](#)

[Debatoplæg : landsmødet 1973 Debatoplæg 4 5](#)

Debatoplæg

(fortsat fra sektion 3)

Hvad menes der med kultur?

talistiske systems velgående beror ifølge dette menneskebillede på at skabe gunstige konkurrencebetingelser og tilfredsstillende egoismen.

Men læg vel mærke til, at den stalinistiske afart og pervertering af socialismen også benytter sig af konkurrencemotivet. Den eneste forskel er, at man der taler om "socialistisk kappestrid". Også i et samfund, hvor man nationaliserer produktionsmidlerne, kan man beholde dette traditionelle menneskesyn. "Socialistisk kappestrid" er fra dette synspunkt hverken bedre eller anderledes end kapitalistisk kappestrid.

I det kapitalistiske samfund dyrker man også et andet aspekt af dette menneskesyn. Man hævder, at menneskets hovedsagelige interesse er indstillet på at opnå en høj levestandard, og dette indebærer, at man ejer en masse ting og sager. Gennem en intensiv reklame og påvirkning skaber man først behov hos individet for derefter at udnytte dem økonomisk. Derefter hævder man, at disse behov er dele af den menneskelige natur.

Jeg tror, at disse eksempler viser, hvor nødvendigt det er i definitionen af socialismen at indbygge forestillinger om menneske og dets behov.

De fleste behov er tillærte. Eftersom man praktisk talt kan udvikle og forstærke hvilke som helst behov, er den første vigtige opgave at sætte spørgsmålstegn ved kapitalismens og liberalismens menneskesyn.

Et socialistisk menneskesyn må understrege vigtigheden af at udvikle sådanne motiver for behov som *samarbejde* og *samvirke* mennesker imellem. Eftersom mennesker altid vil komme til at leve i grupper, virke og skabe i samvirke med andre, er det altså betydningsfuldt at lære individet at opleve andre som medarbejdere og hjælpere og ikke som konkurrenter.

Andre motivationskilder, som bør indgå i et socialistisk menneskesyn, er hensyntagen til andre legitime behov, tolerance for afvigelser og variation, modstand mod dogmatisme, egenskaber som sensibilitet, bevidsthed om egne motiver, evne til at oprette kontakt med andre mennesker på et emotionelt plan, sensualitet.

Et socialistisk menneskesyn må desuden udvikle solidariteten med alle der lider nød, er undertrykte og udsættes for vold. Derfor må det modarbejde nationalistiske og chauvinistiske idealer hos individet.

Yderligere nogle punkter kan nævnes i det, jeg vil kalde en socialistisk humanisme.

Det første punkt i formuleringen af en socialistisk humanisme skal, ud fra denne synsvinkel, tage sigte på at afskaffe den nuværende arbejdsdeling i kropsligt og intellektuelt arbejde og de dermed forbundne ulemper, respektive privilegier. I stedet bør samfundet organiseres, så produktionsprocessen og fritiden tillader en alsidig udvikling af mange egenskaber.

Dette kan opnås på forskellig vis. Jeg skal bare nævne nogle få. Produktions-tilrettelæggelsen er hidtil sket under hensyntagen til visse effektivitetskriterier. Et af dem f.eks. er en virksomheds rentabilitet. Derimod negligeres praktisk talt udviklingen af menneskets evner som et vigtigt kriterium. Mennesket underordnes altså produktionen og ikke omvendt. Men vi finder allerede nu tegn på, specielt blandt ungdommen, at man ikke længere er villig til at påtage sig monotont, slidsomt rutinearbejde. Dette er et sundhedstegn og skulle kunne udnyttes meget mere bevidst for at omstrukturere produktionsprocessen, således at andre kriterier end rentabilitetskriterier bliver afgørende, f.eks. sådanne, som har med indflydelse og med magtens fordeling at gøre.

Hertil kommer, at man i højere grad skulle lade de mennesker, som har et intellektuelt arbejde, i perioder udføre kropsarbejde — og omvendt. Det kinesiske eksempel er i den sammenhæng betydningsfuldt.

Endnu et punkt er vigtigt at fremhæve. Hvis alle mennesker får en lang og gedigen uddannelse, så ville man i fremtiden kunne tænke sig, at man har to arbejder: et intellektuelt og et kropsarbejde. Men dette forudsætter igen, at uddannelse, og specielt den højere uddannelse, ikke opfattes som et middel, en måde at forme mennesker på, for at de kan tilfredsstille erhvervslivets behov. Uddannelse skal betragtes som mål i sig selv.

Tidligere ansås det for ønskværdigt, at man ikke ville tillade analfabetisme (samme målsætning, man nu har i mange u-lande). Nu er problemet, at man skal højne "analfabetismekriteriet", dvs. det niveau der betragtes som et minimum, betydeligt, således at alle, som f.eks. ikke har en universitetsuddannelse, betragtes som "analfabeter". Dermed vil jeg ikke have sagt, at den univer-

sitetsuddannelse, vi har i dag, er ideel, men alligevel vil jeg hævde, at kundskab bør betragtes som et mål i sig selv, og først i anden række som et effektivitetskriterium. Et højt kundskabsniveau og en høj almen uddannelse vil altså kunne antages som det andet punkt i formuleringen af et program for en socialistisk humanisme.

Det tredje punkt vedrører det, jeg tidligere kaldte reifikationstendensen. Marx har karakteriseret denne tendens således:

"Det er en periode, hvor alt det, som mennesker hidtil har betragtet som u-salgbar, gøres til genstand for byttehandel og sjækren. Det er den tid, hvor ting, som tidligere kunne overdrages, men som aldrig kunne byttes væk — kunne foræres væk, men aldrig blev udbudt til salg, kunne erhverves, men aldrig blev udbudt til salg: dyd, hærlighed, overbevisninger, kundskaber, samvittighed etc.; den tid, hvor kort sagt alt bliver til handelsvare. Det er den almindelige korruptions tid, den universelle bestikkelstid eller — for at tale økonomiens sprog — den tid, hvor alt såvel fysisk som moralisk markedsføres for at blive sat i pris efter sin rette værdi". (Das Elend der Philosophie, Berlin 1960, side 54).

I dag taler man om at markedsføre politiske og religiøse ideer, at beregne marginalomkostninger og marginaludbytte for praktisk talt alt — det som med et fint ord kaldes "cost-benefit"-analyse.

Det tredje punkt og hovedhjørnestenen i en socialistisk humanisme er altså at forandre indstillingen til mennesket, at forvandle det fra en ting, et objekt til — ja til hvad? Faktisk til menneske igen. Men det indebærer på den anden side, at mennesket skal have en chance for selv at være med til at bestemme sit daglige liv, på sin arbejdsplads, overalt hvor det er aktivt. Et formelt politisk demokrati skal udvides til et faktisk demokrati, med indflydelse for mennesket på alle livets områder.

Men på den anden side forudsættes der kundskaber for at kunne få indsigt i de komplicerede samfundsprocesser, vort liv består af: "den samfundsmessige livsproces, dvs. den materielle produktionsproces' udformning, taber kun sit tågeslø, når den som et produkt af frie sociale mennesker kommer under disse menneskers bevidste planmæssige kontrol", siger Marx (Das Kapital, Bind I, Berlin 1965, side 94). Og han tilføjer, at

dette kun er muligt under bestemte materielle produktionsforhold, som kun kan vokse frem under en lang og meget besværlig proces.

I denne proces er det nødvendigt at betone endnu et fjerde punkt. Vort samfund bygger på privatejendom, ikke bare når det gælder produktionsmidlerne, men også som en social institution, støttet på et stærkt norm- og moralsystem. Dette har også påvirket vor motivation, så at det, der må betragtes som et historisk produkt, efterhånden sædvanligvis opfattes som "den virkelige menneskelige natur".

Det betyder, at vi stræber efter egen nytte, at vi konkurrerer og konkurrerer, bilder os selv ind og lader andre bilde os ind, at uden konkurrence vil der ikke ske fremskridt (hvad dette så er). At vort hovedmotiv er personlig gevinst. At vi kun arbejder hvis vi bliver betalt for det. Med andre ord: "Privatejendommen har gjort os så dumme og så ensidige, at en genstand først opfattes som vores, når vi har den, når den eksisterer for os som kapital, eller hvis vi umiddelbart besidder den, kan æde eller drikke den, bære den på vores krop, bo i den — kort sagt: når vi kan anvende den". (Marx: *Ökonomische und Philosophische Manuskripte* i "Frühschriften", Stuttgart 1964, side 240).

Denne samfundets indretning på individuel ejendom fostrer egoisme, nationalistisk snæversynethed, generelt begær efter at eje, og besværliggør identificeringen med mennesker der lider nød. Den gør os ufølsomme for andre værdier end de ting, vi kan købe eller på anden måde tiltuske os, og som vi bagefter kan prale med som vore.

Til sidst et femte punkt, som hænger nøje sammen med de foregående.

Vores samfund er indrettet således, at vi har autoritært kontrolsystem. Hermed mener jeg, at vi overalt har autoriteter, som får lov til at bestemme for andre. (Læg vel mærke til, at dette også gælder for valgte autoriteter). Heri ligger en dyb mistænksomhed vendt imod menneskets evne til at handle selvstændigt og skabende på en intelligent måde. Vi tror, at vi må have eksperter, som ved bedre, og som skal sige til os andre, hvad der er rigtigt, nyttigt, effektivt og bedst for os selv. Alle socialistiske systemer, som bare erstatter et gammelt

autoritetssystem med et nyt, er dømt til at mislykkes (og indimellem tror jeg, at mange på venstrefløjens bare ønsker at afskaffe den traditionelle magt for selv at overtage den for magtens egen skyld).

"Den radikale rekonstruktion af samfundet må finde veje for at frigøre skabende impulser, men ikke for at etablere nye former for autoritet", siger Chomski (*Problems of Knowledge and Freedom*, New York 1971).

Dette er meget svært at redegøre for i en kort artikel. De fleste mennesker, der besidder autoritet, benægter at de har autoritære tilbøjeligheder, fordi det ikke stemmer overens med de demokratiske værdinormer. Det betyder dog ikke, at de ikke har sådanne tilbøjeligheder. Hertil kommer, at mange mennesker, der igennem deres opvækst og deres voksne liv i produktionen har været underkastet autoritære kontrolmekanismer, ikke vil, og ofte ikke kan, undvære disse. Selvstændighed opfattes som en trussel, giver usikkerhed og angst eller slår over i virkelighedsflugt.

Et af de centrale problemer, en socialistisk humanisme må beskæftige sig med, er derfor, hvordan de autoritære relationer kan afløses af aktiviteter hos ligeberettigede og engagerede mennesker, der opfatter menneskelige relationer ikke som et spørgsmål om over- og underordnede, men som et spørgsmål om reel lighed i betydningen gensidig respekt for hinandens hensigter, opfattelser og menneskelige værdi. Det er derfor, det er så vigtigt at skabe medindflydelse og frem for alt medbestemmelse på arbejdspladserne.

KONKLUSION

Vi tog vort udgangspunkt i en definition af kultur ikke som genstande, produkter eller varer, men som relationer:

1. Relationer mellem mennesker,
  2. Relationer mellem mennesker og visse genstande, f.eks. dem vi kalder kunstværker, musikstykker, bøger, sov.
- Hvis "kultur" er en serie relationer, så vil det indebære, at vi bedømmer disse relationer ud fra synsvinklen, om de kan bidrage til at realisere det billede af mennesket, som jeg har ridset op.

Men ikke bare det! "Kulturelle relationer bliver da alle de relationer, som

bidrager til at gøre de problemer bevidste, som hindrer realiseringen af socialismens økonomiske og menneskelige målsætninger.

Med andre ord: Spørgsmålet er ikke, om det er "fint" at gå i teatret eller på kunststudier. Spørgsmålet bliver, om disse og lignende aktiviteter bidrager til at løse problemerne, eller om de bidrager til at gøre mennesket bevidst og derefter mere villigt til en aktiv medleven for realiseringen af disse målsætninger.

Kulturelle relationer er relationer, som aktiverer mennesket. Kulturelle socialistiske relationer er relationer, der aktiverer mennesket til at realisere socialistiske målsætninger.

Vi må frigøre os fra forestillingerne om, at

- kultur er noget man kan have,
- det er fint at have kultur,
- det som er fint er det som traditionelt kaldes kulturprodukter.

Kultur skal være en måde at have et forhold til mennesker og til deres frembringer på.

Hvad der er "god kultur", afgøres da af, om disse holdninger fører til skabelse af bevidsthed om, og vilje til, at gøre en indsats.

Til sidst. Spørgsmålet bliver så, om socialismen kan gennemføres, uden at samfundsforholdene skaber en anden mennesketype — men samtidig fordres der en anden mennesketype, hvis ikke de ændrede samfundsforhold skal føre til tilbagefald. I Sovjetunionen f.eks. har man udviklet en statskapitalisme, som har mange træk til fælles med det monopolkapitalistiske samfunds måde at fungere på (hvilket ikke hindrer, at der gives forskelle, både af positiv og negativ art). Jeg tror, at et vigtigt og centralt aspekt i den kinesiske kulturrevolution netop var et forsøg på at skabe en ny motivation og en ny moral. Det blev gjort under parolen: "Bekæmp egoismen og tjen folket", hvilket kan tolkes som "At sætte andres vel for sit eget, at arbejde for et godt samfund og ikke for materielle fordele". (Kulturrevolutionen, en antologi, København 1969, side 149). Hvad vi bør stræbe efter, er "den permanente kulturrevolution."

Joachim Israel

Debatoplæg

Konkret kulturpolitik

Dette debatoplæg er udarbejdet af Morten Lange efter opfordring fra SFs hovedbestyrelse

Der kan filosoferes meget over hvad kultur egentlig er. En sådan debat er af betydning, også for den konkrete kulturpolitik. Men den skal på den anden side ikke blot gøre kulturpolitik til en holdning over for livets fænomener. En lang række lovgivningsmæssige opgaver har et direkte kulturpolitisk sigte, og deres resultat udgør et afgørende moment for udviklingen af det kulturelle liv.

Kulturdebatten er fyldt med begreber: finkultur, massekultur, kreativ og receptiv kulturtilknytning, andre fine fremmedord. Alt for den enkelte en oplevelse eller en rekreativ tidsfordriv. Det receptive kan være tidsfordriv eller oplevelse, det kan det kreative også. Engagement står som et overordnet positivt kulturbegreb.

Hvis man bygger op og ud fra et overordnet nationalt plan, er produktion af varige og lodige kulturprodukter af vigtighed. De kan have folkeligt fylde og direkte samfundsrelevans, som forfatterproduktioner af Nexø, Laxnes og Heinesen, eller være avancerede udtryk for en tid, som f.eks. kubismens malere var det. I fortiden en kultur finansieret af rigmænd, i dag i væsentlig grad en statsfinansieret opgave. Kunstfondens berettigelse, men med et vanskeligt valg for varig og lodig kvalitet. Det vil ikke undre en fisker, at der også går småtorsk i en åleruse.

Selv det forment fine danske akademi har en slags funktion i et bredt kulturbillede. Men måske skulle de ikke uddele pengepræmier, men blot en årlig forgyldt suppeske. Pengene følger med oplaget.

Foragter ikke finkulturen. Dens bedste produkter bevarer deres værdi. Men finkulturen er en smal sektor, der får megen omtale i snirklerne. Det er folkets kulturelle føde, der er det politiske hovedmål. Bedste dele af den har faktisk samme lange liv. Spinderokkens design, folkevisen. Kultur er kommerciel vare og gratis ydelse. Begge dele indgår i det kulturpolitiske spektrum.

Det altfavnende lokale kulturbegreb har mange, ofte tvivlsomme led. Klassisk kroen, kirken, skolen, hertil forsamlingshuset, ungdomsklubben, biografen, biblioteket. Som kulturfaktor er kirken dod som en sild, og kroen har efterhånden ingen stor dansk kulturtradition. Skolen er et børneinternat til kl. 14, og bibliote-

ket lidt sterilt bogfint. Biografen slidt og på retur. Der kan ikke peges på lokale centre for kulturliv, som er i vækst og udfoldelse. Bibliotekerne vil gerne være det. Lokaler til studiekredse, liberalt udlån af plader. Gode råd til den unge læser, der tør binde an med rigtige bøger. Men det lokale kulturcenter er kun planlagt, aldrig skabt i sin folkelige brogethed. Måske kan det ikke gøres i dag.

Giv da skolen en chance. Skær klasstimerne ned til 4 om dagen, og lad det store hus bruges til midnat. Formning, idræt, musik, er ikke klassefag, men kan være åbne tilbud dagen igennem.

Voksenundervisning, efteruddannelse, ældreklubber og meget andet kan fylde en skolebygning ud, så vi får en rimelig forrentning af de store investeringer. Men med kontakt oppe fra. Der må produceres programmer, der kan tages ind i rytmen.

Rigtigt udbygger vil det også give en ny skole, der ikke blot er et opbevaringssted for børn i forældrenes arbejdstid, som skolen er, når den er værst.

Pengene ligger i fritidsloven. Både den største og den vigtigste bevilling på det kulturelle område. Decentraliseret og med mulighed for initiativ. Det er snarest rammen om alt dette arbejde det kniber med at få form på. De færreste steder kan man få en øl og en skak efter en fritidslovsstudiekreds. Kommunikationen slutter når timen er gået.

Der er en anden stor mangel. Voksenundervisning i radio og TV er endnu kun på et svagt forsøgsstadium. Her mangler vi sendetid over TV-2 kanal. Det ville ikke blot betyde undervisning hjemme i stuen, men også et betydeligt bedre grundlag for studiekredsvirksomhed.

Men stadig er radio og TV det stærkeste kulturmedium. I sin nuværende form ret stærkt centralistisk, men alligevel helt centralt i kulturbilledet. Selv finkultur-funktioner som koncerter og teater er blevet hjemmekultur i bred skala.

Med nogen ret klages der over at en del udsendelser alligevel mangler kvalitet. Samtidig rejser kravet om regionalsendere der kan give et lokalt udbud af stof. Vel i gennemsnit af lavere kvalitet, men måske nærmere. Kabel-TV er den løsning der gør det regionale muligt. At etablere et net

af lokale stationer med kabeltransmission må være et her og nu krav. Det vil dele radiomonopolet ud til kommuner eller amter. Og det skal gå stærkt inden et sådant folkeligt kommunakationsnet bliver forløbet af krav om kommercielle sendere med daseprogrammer blandet med reklamer. Der er en stor kulturel værdi i at holde det offentlige monopol på radiospredning. Løsningen på TV-2 spørgsmålet er nok en serie af lokalstationer.

Det koster penge at holde sig fri af reklame i radio og TV — men det er alligevel billigt rent nationaløkonomisk. — Licenssystemet er tilbage som en hindring for at øge udbygning og udbud. Licens er en asocial køpskat, der snarest bør afskaffes. Der er ingen som helst grund til at særfinansiere denne offentlige kulturvirksomhed.

Men radio, TV, teater og film har tæt sammenhæng. Lidt fjernere ude hænger det store medium også sammen med hele undervisningssystemet. At denne sidste relation skal strammes op er der redegjort for foran.

Dansk filmproduktion er blevet en ret mager affære, hvor næsten kun folkekomedien kan sælges. Teater lever kun når der fodres godt med offentlige penge i. Det er i vid udstrækning de samme mennesker der ses på film og teater, de går flittigt igen i radio og TV. En stor del af den samlede løn betales af offentlige midler. Når vi alligevel er igang med at regulere højtlovsområder må der også kunne findes bedre veje til offentlig honorering af stjerner og starletter. I hvertfald de rent offentlige institutioner kunne gøres til fælles ansættelsesområde. På tilsvarende måde må TV og offentlig filmproduktion samordnes. Det er jævnlig forsoget uden held nok.

Der kan med de ressourcer som findes og betales i dag opbygges en stor offentlig kulturkoncern, der bør udbygges med egentlig filmproduktion, produktion af grammofoonplader og med forlagsvirksomhed. Lad det offentlige monopol standse ved radio og TV, men lad ikke dette skel virke som en hindring for at offentlig produktion af kulturelle varer også kan dække andre områder. På flere af dem betaler statskassen alligevel for risikoen eller mere til.

Morten Lange

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk